

Posudek oponentky na bakalářskou práci Vojtěcha Pucka "Sexuální fantasie a menstruační cyklus ženy"

V první části práce se dočítáme o definicích sexuálních fantasií, jež se zdají být vsutku velmi heterogenní a nejednotné mezi jednotlivým autory. Přesto se zdá, že se jednotliví autoři relativně shodují na tom, že se např. obsahy, ale i frekvence některých fantasií liší mezi muži a ženami. Zajímavé je, že drtivá většina těchto studií byla dle autorových odkazů provedena v tzv. západní kultuře a většinou v sedmdesátých až osmdesátých letech. Od té doby se zdá, že výzkum sexuálních fantasií jaksi umlkl (pokud tedy autor nezanedbal novější výzkumy), a je tedy chválychodné, že se autor nenechal odradit a pustil se do tohoto zajímavého, avšak kontroverzního tématu. Hned ze začátku musím uznat, že na bakalářskou práci se jedná o téma velmi komplikované a následující kritiku je tedy nutné chápat v tomto kontextu.

V úvodu se autor dále věnuje problematice ženského menstruačního cyklu, který na několika místech nesprávně odlišuje od menstruačního cyklu u "zvířat". Autor má zřejmě na mysli jiné živočišné druhy, přičemž nespécifikuje které. Za dost závažný nedostatek v teoretické části týkající se cyklických změn považuji fakt, že autor popisuje pouze studie, které nějaké změny zjistily, ovšem opomíjí řadu studií, které žádné cyklické změny u žen nenašly. Na základě šesti studií tak autor dochází k závěru, že muži jsou zřejmě schopni "odhalit", kdy je žena plodná. Toto je stále otevřenou otázkou, momentálně podrobovanou tvrdé kritice jak ze strany evolučních psychologů, tak autorů z jiných oborů. Mimochodem, letos vyšly dvě metaanalýzy předešlých studií právě na cyklické změny žen, přičemž jedna změny podpořila a druhá nikoliv. Třetí metaanalýza je již na cestě, ovšem ty dvě předešlé bych v práci jednoznačně očekávala, neboť ukazují nejnovější trendy v tomto výzkumu, a myslím, že obě vyšly před odevzdáním této práce.

Co se týče teorie duální ženské sexuality, jsem ráda, že autor upozorňuje na značnou reduktivnost této teorie, zejména vzhledem k faktu, že většina žen (a samozřejmě zejména ženy atraktivní) se snaží získat všechny výhody od jednoho partnera - dobré geny, dobré rodičovské vlastnosti, dobré partnerské vlastnosti a schopnost investovat do partnerství a potomků (Buss and Shackelford, 2008). Cyklické 'změny' v ženských preferencích jsou tak spíše kvantitativní posuny, které na intraindividuální úrovni zřejmě nezmění celkovou sexuální strategii daného jedince.

Z formálního hlediska bych ocenila méně hrubek (o shodě podmětu s přísudkem autor zřejmě nikdy neslyšel a řeší to naprostou náhodností v používání "i" a "y"), jednodušší styl citací, a větší pečlivost při dokončování vět - na mnoha místech chybí nějaké slovo ve větě, která je následně jen obtížně luštitelná, a někdy je dokonce otázkou, co je jejím skutečným obsahem (např. str. 13 "*Obsahem zejména pohlavně rozdílným, a to konkrétně tak, že se v plodné fázi budou v SF objevovat především muži a ve fázi luteální spíše ženy*").

V empirické části velice oceňuji zahrnutí žen užívajících hormonální antikoncepci coby kontrolní skupiny - to v mnoha publikovaných studiích chybí a není tak možné říci, zdali se zjištěné cyklické změny objevují skutečně jen u přirozeně cyklujících žen, a v případě že by tomu tak nebylo, byly by tyto změny způsobeny nějakým jiným faktorem, nikoliv zřejmě menstruačním cyklem.

Nicméně v souvislosti s tímto výzkumem mi z popisu metod nebylo jasné, na základě čeho autor určoval jednotlivé fáze menstruačního cyklu žen, které užívaly HA. Vzhledem k tomu, že u těchto žen k ovulaci nedochází, nepředpokládám, že by ovulační testy šly použít. Byly tedy počítány dny na základě délky cyklu (či na základě použité antikoncepce), a bylo počítáno s fázemi cyklu, které by existovaly, kdyby ženy antikoncepci neužívaly? Pokud jsem to tedy nepřehlédla, nevysvětlení této metody mi přijde jako závažná chyba - výzkum tak není opakovatelný nezávislou skupinou. Navíc ať již byla zvolena metoda jakákoliv, nelze asi u žen

užívajících HA úplně hovořit o daných 4 fázích menstruačního cyklu, neboť jak autor sám v teoretické části uvádí, HA celý cyklus co do hormonálních hladin sjednocuje a je podobnější po celou dobu fázi luteinizační.

Fakt, že zkoumané ženy měly všechny dlouhodobého stálého partnera, je velice pozitivním bodem provedeného výzkumu - ač samozřejmě úplně ideální by bylo zahrnout jen ženy, které nejsou v tzv. 'otevřených partnerstvích'.

Co se týče pravidelnosti menstruačního cyklu respondentek - to je samozřejmě opět plusovým bodem výzkumu, zajímavé však z evolučního hlediska by bylo zjišťovat prvky sexuality, jež v jiných výzkumech cyklické změny vykazují, právě u žen s nepravidelným cyklem. Nejsem si jistá procentáží žen s nepravidelným cyklem v běžné populaci, ovšem pokud vůbec něco, pak bych předpokládala, že adaptací by mohla být právě nepravidelnost cyklu, která určení plodné fáze bez specializovaných testů skutečně znemožňuje. Ač toto konkrétně autor nezkoumal, zajímalo by mne, zda má na případnou adaptivitu nepravidelného cyklu nějaký názor.

Za závažný nedostatek v metodách považuji to, že respondentkám nebylo vysvětleno, co přesně se sexuální fantazií myslí, anebo to alespoň v práci není nijak popsáno. V teoretické části autor uvádí několik různorodých definic, což poukazuje na fakt, že tento termín může každý chápat trochu odlišně, ale sám respondentkám žádnou definici, kterou by se mohly řídit, nenabízí. Tím pádem nevíme, co přesně respondentky za SF považovaly, a jakékoliv výsledky ohledně četnosti či vzrušivosti fantazií jsou tak více než diskutabilní.

Obecně si myslím, že otázka na četnost SF nemá mnoho smyslu, zejména když neznáme obsah. Podle mě se tato práce snaží sice rozlišit mezi četností a obsahem SF, nicméně kombinace obého by z evolučního (ale i jiného) hlediska dávala mnohem větší smysl - mít dvacet sexuálních fantazií týkající se vlastního partnera je odlišná věc než mít dvacet fantazií týkajících se neznámého muže.

Stejně tak u obsahů fantazií se mi dále zdá nešťastné jejich zjišťování pomocí otázky, zda se daná fantazie u dotyčné ženy vyskytla nebo nikoliv, a ne kolikrát se vyskytla. Potom ženy, které měly jednu fantazii o sexu s jiným mužem než partnerem a ženy, které snily sedmdesátkrát o sexu s jiným mužem, spadnou do stejné kategorie. Autor tak analyzuje pouze procento žen, které danou fantazii vůbec v dané fázi cyklu měly, což bych se bála interpretovat. Frekvence obsahů by podle mě byla výrazně lepší, neboť jednotkou analýzy by nebylo procento žen, ale procento fantazií. Pak by se navíc dalo analyzovat, v jaké procentáži všech fantazií se daná fantazie v rámci skupiny žen v dané fázi cyklu vyskytla. Jinak řečeno, na základě těchto dat můžeme pouze konstatovat, že např. ženy v luteální fázi udávají častěji fantazie zahrnující vlastního partnera než v ovulační fázi. Nicméně je např. v luteální fázi výskyt fantazií zahrnujících vlastního partnera vyšší než výskyt fantazií zahrnujících jiného muže? Důležité podle mě jinými slovy není procento žen, jež udaly danou fantazii, ale spíše procento výskytu této fantazie v rámci ostatních fantazií, což nelze otázkou na výskyt - nevýskyt zjistit.

Co se týče analýz, není popsáno, zda jsou data normálně rozložená (zmínku o nenormálním rozložení dat jsem našla až v diskusi!), přičemž vzhledem k charakteru dat lze tipovat že nikoliv - pak by možná bylo potřeba nějaké standardizace dat. V takovém případě by pak samozřejmě byly parametrické testy kritizovatelné, nicméně vzhledem k tomu, že normalita dat nebyla řádně zmíněna, nelze tuto kritiku uplatnit, avšak také nemohu říci, zda byly testy provedeny správně.

Na str. 28, 30, 31, 34, 35, 38, 40, 42, a možná i dalších, jsou systematické chyby v popisu výsledků - zdá se, že autor zkopíroval původní větu ze začátku výsledků týkající se četnosti pohlavních styků, aby si ušetřil práci, nicméně pak již zapomněl změnit výsledky. Výsledky jsou naštěstí čitelné z tabulek, nicméně i tak zdvižený prst ohledně pozornosti autora - toto by se u popisu výsledků v žádném případě nemělo dít.

U výsledku týkající se četnosti sexuálních fantasií (4.1.12), což je autorovým hlavním cílem, se zdá, že autor chybně píše, že našel rozdíl v udávané četnosti SF mezi luteální a ovulační fází u žen užívajících HA - dle grafu se zdá, že je to naopak, tedy že tento výsledek platí pro ženy neužívající HA, což mi přijde na základě hypotéz logické.

Ohledně analýz obsahu sexuálních fantasií a jejich případným rozdílům mezi ovulační a luteální fází by mne zajímalo, proč tu již není obsažen kontrolní vzorek žen. Anebo jde o všechny ženy bez ohledu na užívání HA?

Diskuze výsledků - hned první odstavec mě poněkud zarazil, neboť autor tvrdí, že se hypotézy potvrdily (anebo alespoň částečně), což mi však z výsledků úplně nepřipadá. Pokud se SF vyskytují nejčastěji v menstruační fázi cyklu a navíc autor nenašel rozdíly mezi cílovou a kontrolní skupinou žen, pak bych byla v interpretacích více než opatrná. Diskuze celkově jen shrnuje, zdali výsledky potvrdily či nepotvrdily stanovené hypotézy, a nabízí nějaké metodické limity provedené studie, ale zajímavá a spíše nečekaná zjištění se autor moc nepokouší interpretovat. Nejdůležitější mi přijde otázka, jak je možné, že se u většiny případů cílová a kontrolní skupina nelišily. Můžeme pak skutečně hovořit o hormonálním vlivu na sledované změny, anebo je za tím něco jiného, a co by to tak mohlo být? Pokud autor nějaké výsledky ukazuje, pak takové, že nedochází k zvýšení sexuální proceptivity, aktivity a fantasií v průběhu ovulace, ale spíš k jejich snížení v luteální fázi, případně v menstruační (ač i toto je v některých otázkách obrácené). Jak by toto zjištění interpretoval?

Ač je práce teoreticky velice zajímavá a doporučuji ji k obhajobě, kvůli zmíněným nedostatům, které považuji za důležité, navrhuji hodnocení 3.

V Brasílii, 26.8.2014

Jaroslava Varella Valentova, PhD
Centrum pro Teoretická Studia, UK